

Debat

DECEMBER 2004

[Tyrkiet på vej!

Perspektiver og muligheder

DANSK INDUSTRI

Tyrkiet på vej!

Perspektiver og muligheder

DANSK INDUSTRI

December 2004

Tyrkiet til tiden

”Livet straffer dem, som kommer for sent”. Så præcis var Mikhail Gorbatsjov, da han til DDR’s 40 års jubilæum verbalt slog det første hul i Berlinmuren. På 15 årsdagen for Gorbatsjovs udtalelse blev der for alvor sat skub i en ny diskussion, som også kræver, at vi alle kender vores besøgstid: Skal stats- og regeringscheferne følge Kommissionens råd og indlede optagelsesforhandlinger med Tyrkiet?

Spørgsmålet om EU’s forhold til Tyrkiet er uden tvivl den næste store skelsættende beslutning efter Berlinmurens fald. Hvor EU’s sikkerhed i 1990’erne i høj grad var et spørgsmål om at stabilisere Central- og Østeuropa, er Europas sikkerhed i dag rykket længere østover. Skal Europa grænse op til et ustabil Mellemøsten, som i værste fald har vendt Europa ryggen, eller skal Europa være med til at vise, at demokrati og islam ikke nødvendigvis står i et modsætningsforhold?

For DI er situationen klar: Helt ligesom de central- og østeuropæiske lande bør Tyrkiet inviteres til opta-

gelsesforhandlinger. Og helt ligesom de central- og østeuropæiske lande bør forhandlingerne først afsluttes, når Tyrkiet er klar til medlemskab. Der gives ganske enkelt ingen rabat, når det drejer sig om overholdelse af EU’s retsgrundlag og menneskeretligheder. Opfylder Tyrkiet derimod kriterierne for medlemskab, vil de økonomiske og sikkerhedspolitiske gevinster ved tyrkisk medlemskab være mindst lige så store som ved øst-udvidelsen.

Set i det perspektiv er der heller ingen tvivl om, at vi også i Danmark bør følge Gorbatsjovs råd og allerede nu tage en grundlæggende debat om fordele og ulemper ved Tyrkiets optagelse. Vi håber, vi med denne publikation kan bidrage til, at Danmark når målet i tide.

December 2004

Hans Skov Christensen
Adm. direktør

Indhold

Sammenfatning	7
Tyrkiet i centrum for Europa	8
Tyrkiet og EU – 40 år i venteværelset	10
Lyset i dørsprækken	11
Hånden på dørhåndtaget...	12
...men EU-landene tøver	14
40 års løfter kan ikke nulstilles	15
Luk døren op!	18
Tre langsigtede gevinster ved tyrkisk medlemskab	21
En sikkerhedspolitisk bro	21
Et markedsmæssigt potentiale for EU	22
Tyrkiet som arbejdskraftreserve	27
Velkommen i forhandlingslokalet!	29
Noter	30

Sammenfatning

– Et nyt Tyrkiet, et stærkere EU

Tyrkiet har i de seneste år gennemgået intet mindre end en ”stille revolution”. Det blev bekræftet, da Europa-Kommissionen i oktober 2004 slog fast, at landet nu er klar til at indlede optagelsesforhandlinger. Hermed er debatten om Tyrkiets optagelse imidlertid langt fra slut. Både op til og efter det afgørende topmøde den 17. december 2004, hvor EU’s stats- og regeringschefer skal tage stilling til Kommissionens anbefaling, vil stærke kræfter i bl.a. Tyskland og Frankrig plædere for et kursskifte. I stedet for medlemskab bør Tyrkiet tilbydes et privilegeret partnerskab.

Set med erhvervslivets øjne vil et sådant kursskifte være udtryk for en forfejlet strategi. Ganske vist skal Tyrkiet ikke optages for enhver pris, og naturligvis først når landet opfylder samtlige kriterier. Hele formålet med at åbne optagelsesforhandlinger er ikke at optage Tyrkiet i morgen, men at etablere den bedst tænkelige ramme om den videre reformproces.

Når Tyrkiet under stabile rammer har konsolideret og udbygget sine reformer, vil mange af de problemer, der her og nu trækker fra, ændre karakter. Over tid vil ”minus” så at sige blive til ”plus”. F.eks. er der ingen tvivl om, at et Tyrkiet på det nuvæ-

rende udviklingsstadium vil være alt for stærk kost for EU. Om 10-12 år vil udvidelsen af EU’s indre marked med 70-80 millioner tyrkere imidlertid pludselig være en vigtig brik i EU’s kamp for at klare sig i den globale konkurrence.

Sat på spidsen vil en optagelse af det nuværende Tyrkiet i det nuværende EU være en belastning for EU. Derimod vil et reformeret Tyrkiet, der optages i et reformeret EU, være en gevinst på det sikkerhedspolitiske, økonomiske og arbejdsmarkedspolitiske område. Det skyldes også, at EU’s optagelsesforhandlinger er et så tilpas fleksibelt instrument, at det kan være med til at løse de opgaver, der uundgåeligt vil opstå i kølvandet på et nyt lands medlemskab.

I stedet for at smække døren i hovedet på tyrkerne efter 40 års løfter, er DI’s holdning derfor klar. Europa bør ikke kaste sig ud i et kursskifte, der risikerer at styrke radikale kræfter i Tyrkiet og Mellemøsten. Tyrkiet bør derimod have samme chance for at kvalificere sig til medlemskab som central- og østeuropæerne. Lykkes det, vil både Tyrkiet og EU blive styrket.

Tyrkiet i centrum for Europa

”Tyrkiet er ikke et europæisk land. Tyrkiet har ikke sin hovedstad i Europa, og landet har 95 pct. af sin befolkning uden for Europa”. Så klar i mælet var Frankrigs tidligere præsident Valéry Giscard D’Estaing, da han under det danske EU-formandskab tog stilling til Tyrkiets medlemskab. På trods af landets perifere placering i Europa må man i efteråret 2004 konstatere, at Tyrkiet er rykket helt ind i centrum af den europæiske debat. Selv diskussionen om EU’s største traktatmæssige satsning nogensinde, EU’s forfatningstraktat, er pludselig sat i skyggen af spørgs-

målet om Tyrkiets medlemskab. Ja, i visse lande kan folkeafstemningerne om forfatningstraktaten pludselig udvikle sig til et ja eller nej til Tyrkiet.

Selvom Kommissionen den 6. oktober 2004 slog fast, at Tyrkiet nu er klar til at blive inviteret til optagelsesforhandlinger, er der langt fra sat punktum i Tyrkiet-diskussionen. Op til topmødet 17. december, hvor stats- og regeringscheferne skal tage stilling til Kommissionens indstilling, vil det igen blive fremført, at Tyrkiet slet ikke skal lukkes ind i forhandlingslokalet. I stedet skal tyrkerne tilbydes et attraktivt eneværelse i form af et såkaldt ”privilegeret partnerskab”.

Selv hvis EU-landene til december afviser denne option og åbner optagelsesforhandlingerne, vil debatten køre videre: For var der nu tale om den rigtige beslutning, og bør forhandlingerne ikke afbrydes? Ganske karakteristisk har Kommissionen i oktober da også slået fast, at optagelsesforhandlingerne med Tyrkiet er ”open-ended”. Selv hvis døren til forhandlingslokalet går op, er tyrkerne ikke udstyret med en garanti for, at forhandlingerne rent faktisk bliver afsluttet.

Med denne publikation ønsker DI at bidrage til den danske debat om Tyrkiet. Hidtil har debatten næsten udelukkende fokuseret på ulemperne ved et muligt tyrkisk medlemskab. Efter 6. oktober har stats- og regeringschefernes muligheder for siden hen at blokere for optagelsen stået i centrum. Formålet med denne publikation er at vende debatten på hovedet og se på de mulige fordele. Hvilke

gevinster vil EU kunne høste ved at lukke Tyrkiet ind i varmen?

Før vi ser på fordelene, vender vi dog først blikket mod EU’s hidtidige politik over for Tyrkiet. Når man skal tage stilling til Tyrkiet-spørgsmålet, gør man nemlig klogt i ikke blot at se på øjebliksbilledet, men også at forholde sig til de sidste 40 års løfter og initiativer.

Tyrkiet og EU

– 40 år i venteværelset

Diskussionen om Tyrkiets optagelse er alt andet end en døgnflue. Faktisk går den helt tilbage til starten af 1960'erne. I 1963 fik Tyrkiet, i forbindelse med en associeringsaftale,

et løfte om medlemskab, når landet levede op til kriterierne. Trods den geografiske placering betragtede EU Tyrkiet som en del af Europa. Det skyldtes ikke mindst, at den kolde krig gjorde Tyrkiet til et strategisk vigtigt land. I 1987 tog Tyrkiet EU på ordet og søgte formelt om medlemskab. Kommissionen vurderede imidlertid, at Tyrkiet på daværende tidspunkt ikke opfyldte medlemskabskriterierne. Frem for optagelsesforhandlinger blev Tyrkiet derfor tilbudt en række initiativer, såsom en toldunion, der skulle forberede landet på medlemskab.

Med Berlinmurens fald blev Tyrkiet, til sin store fortrydelse, overhalet inden om af Central- og Østeuropa. Da EU i 1997 åbnede forhandlinger med bl.a. Polen og Ungarn, forlod tyrkerne venteværelset i frustration. "Istiden" mellem de to parter blev dog kort, da EU på Helsingfors-topmødet i 1999 understregede, at Tyrkiet var et kandidatland som alle andre. På topmødet i december 2002 tog EU og Tyrkiet endnu et skridt. Efter hektiske forhandlinger rejste tyrkerne hjem med løftet om, at EU ville åbne forhandlinger "uden forsinkelser", hvis landet opfyldte medlemskabskriterierne i december 2004.

Lyset i dørsprækken

EU's positive meldinger til Tyrkiet satte for alvor fart på landets reformproces. Den nye Erdogan-regering kunne så at sige bruge lyset i dørsprækken til forhandlingslokalet som et slagkraftigt argument over for mere fodslæbende kræfter i Tyrkiet. Hvis bare Tyrkiet nu tog bene på nakken, ville tiden i venteværelset langt om længe være slut. Som en konsekvens blev der for første gang i landets historie taget fat på ømtålelige emner som menneskerettigheder og militærets rolle i det politiske liv.

Mellem 2001-2004 blev der vedtaget hele otte reformpakker. Pakkerne indeholder så vidtgående initiativer som afskaffelsen af dødsstraffen, en styrkelse af kurdernes mindretalsrettigheder og en voldsom stækkelse af det tidligere så magtfulde Nationale Sikkerhedsråd. Selvom intet land kan foretage tigerspringet fra et autoritært styre til et velfungerende demokrati på så kort tid, kan tiden efter København-topmødet bedst beskrives en "stille revolution"¹. Det fremgår også af, at Europarådet i foråret 2004 tog Tyrkiet af demokratiobservationslisten².

Tyrkiets stille revolution

Mellem 2001 og 2004 har det tyrkiske parlament vedtaget otte reformpakker for at imødekomme EU's politiske kriterier. Reformernes overordnede hensigt kan deles i tre grupper:

Reducere militærets rolle i det politiske liv og forbedre retssystemet.

Det nationale Sikkerhedsråd er reduceret til at være rådgivende. Den civile kontrol med militæret er øget. Den nationale Sikkerhedsdomstol er afskaffet, hvilket betyder, at tidligere dømte kan prøve deres sag ved de civile domstole eller den europæiske menneskerettighedsdomstol.

Bekæmpe tortur og dårlig behandling.

Dødsstraffen er afskaffet. Perioden for fængsling uden dom er forkortet. Strafferammen for tortur er øget. Kommissionens udsendte delegation i slutningen af september 2004 slår fast, at der ikke længere eksisterer systematisk tortur i Tyrkiet.

Forbedre og beskytte ytrings-, forsamlings- og pressefrihed.

Det er i dag tilladt at undervise og sende radio og TV på bl.a. kurdisk, arabisk og bosnisk. Tyrkiet oplever et stigende antal græsrodsbevægelser, trykte medier og ikke-statslige interesseorganisationer. Den nye straffelov forbedrer kvinders rettigheder, blandt andet ved at øge strafferammen for voldtægt eller vold indenfor ægteskab med op til 12 års fængsel. Æresdrab straffes med livstid.

Tyrkiet og EU – Den lange ventetid

1959	Tyrkiet søger om associering til det Europæiske Fællesskab.
1963	Associeringsaftalen, også kendt som Ankara-aftalen, bliver indgået mellem Tyrkiet og EF. Aftalen indeholder løfte om medlemskab på sigt.
1987	Tyrkiet søger første gang om medlemskab.
1989	Tyrkiet får afslag på at indlede optagelsesforhandlinger.
1996	Tyrkiet indgår toldunionsaftale med EU.
1999	Tyrkiet bliver anerkendt som kandidatland på topmødet i Helsingfors.
2001	Den første reformpakke godkendes i Tyrkiet.
2002	Et nyt regeringsparti, Retfærdigheds- og udviklingspartiet (AKP), vinder en jordskredssejr i Tyrkiet.
2002	Tyrkiet loves optagelsesforhandlinger "uden forsinkelser" efter topmødet i december 2004, hvis landet til den tid opfylder de såkaldte København-kriterier.
2004	Kommissionen anbefaler i sin rapport den 6. oktober at starte optagelsesforhandlinger med Tyrkiet.

Økonomiske udsigter for Tyrkiet

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
BNP	(Realvækst)	7,3	-7,5	7,9	5,8	8,9	5,7
Privat forbrug	(Realvækst)	6,2	-9,2	2,1	6,6	10,8	6,2
Investeringer	(Realvækst)	16,9	-31,5	-1,1	10	35	13,8
Industriproduktion	(Realvækst)	5,3	-8,8	9,3	8,5	12,3	8
Inflation	(Procent)	54,6	54,4	45	25,3	11,1	10,3
Eksport	(Mia. USD)	30,7	34,4	40,1	51,2	64,5	72,5
Import	(Mia. USD)	53,1	38,9	48,5	65,2	90,6	99,7
Betalingsbalance	(Mia. USD)	-9,8	3,4	-1,5	-6,9	-13	-13,3

Note: Tallene for 2004 og 2005 er prognosetal, der er et gennemsnit af 15 aktuelle prognoser for tyrkisk økonomi.

Kilde: Eastern Europe Consensus Forecast

Udover de politiske reformer har Erdogan-regeringen også haft travlt med at reformere økonomien, så der i dag er langt bedre styr på inflationen og de offentlige finanser. Også her er resultaterne til at tage at føle på. I dag overgås Tyrkiets økonomiske vækst faktisk kun af Kinas!

Hånden på dørhåndtaget...

Belønningen for de mange reformer kom den 6. oktober 2004, da Kommissionen anbefalede, at EU skal starte optagelsesforhandlinger med Tyrkiet. Der var dog langt fra tale om nogen entydig positiv rapport; endsige et carte blanche til medlemskab. Som Kommissionsformand Prodi formule-

rede det: "Vi er positive, men samtidig er vi tilbageholdne og forsigtige". Reelt er rapporten da også udtryk for en balancegang, hvor Kommissionen på én og samme tid skal fastholde reformudviklingen i Tyrkiet og undgå at støde medlemsstaternes befolkninger fra sig. Ser man på meningsmålingerne i Europa, er store dele af den vesteuropæiske befolkning nemlig imod tyrkisk medlemskab.

Mere specifikt slår Kommissionen fast, at Tyrkiet i dag er "forhandlingsklart", men ikke "optagelsesklart". Under forudsætning af, at tyrkerne får ryddet nogle udeståender af vejen, bl.a. inden for strafferetsområdet, kan forhandlingerne gå i gang.

Før Tyrkiet kan blive optaget, skal der gennemføres en stribe nye reformer samtidig med, at tyrkerne skal kunne påvise, at de f.eks. omsætter kurdernes nye rettigheder i praksis. Medlemskabsdøren vil ganske enkelt forblive lukket, hvis reglerne ikke håndhæves ude i marken.

Netop fordi Tyrkiet i dag ikke er klar til medlemskab, foreslår Kommissionen, at der skal indlægges en række stopklodser i de kommende optagelsesforhandlinger. Selvom EU hidtil har afsluttet samtlige optagelsesforhandlinger med tilbuddet om medlemskab, er budskabet til tyrkerne og EU's befolkning derfor ikke til at tage fejl af: Kun et stærkt reformeret Tyrkiet vil blive optaget i EU. I princippet er denne justering alt andet end ny. Hver gang EU har indledt en udvidelsesrunde, er spillereglerne blevet justeret i forhold til de nye ansøgerlande og til EU's generelle situation.

Med den første stopklods har Kommissionen for første gang i EU's udvidelseshistorie gjort det helt klart, at forhandlingerne vil blive afbrudt, hvis et ansøgerland får "tilbagefald", f.eks. på menneskerettighedsområdet. Den anden stopklods går på, at Tyrkiet (og de øvrige ansøgerlande) fremover skal levere beviser for, at de

Kommissionens tre stopklodser

- **Tilbagefald i reformprocessen**
Hvis Kommissionen konstaterer tilbagefald i reformprocessen, eksempelvis på menneskerettighedsområdet, vil det medføre afbrydelse af forhandlinger
- **Manglende beviser**
Tyrkiet skal for hver af EU's lovgivningspakker levere beviser for, at de kan håndhæve disse i praksis. Hvis dette ikke sker, afbrydes forhandlingsprocessen
- **Problemer med arbejdskraftens frie bevægelighed**
Hvis det under forhandlingerne vurderes, at der vil opstå problemer vedrørende arbejdskraftens frie bevægelighed, kan landet udstyres med en permanent undtagelsesordning.

rent faktisk er i stand til at håndhæve de forskellige facetter af EU's lovgivningspakke, før et forhandlingskapitel kan blive lukket.

Som allerede antydnet er det en smal sag at "fotokopiere" lovgivningen i Parlamentet; noget helt andet at gennemføre den i praksis. For at tage højde for den betydelige nervøsitet i f.eks. Frankrig over for tyrkisk arbejdskraft har Kommissionen

endelig også lanceret en tredje stopklods: Hvis medlemsstaterne under forhandlingerne vurderer, at der vil opstå store problemer med tyrkisk medlemskab inden for arbejdskraftens frie bevægelighed, kan landet udstyres med en permanent undtagelsesordning. Hidtil har EU kun opereret med tidsbegrænsede overgangsordninger.

... men EU-landene tøver

Efter offentliggørelsen af Kommissionens rapport ligger den endelige afgørelse hos stats- og regeringscheferne, der samles til topmøde den 17. december. Selvom medlemsstaterne med én undtagelse altid har fulgt Kommissionens indstilling, er intet afgjort på forhånd³. At dømme efter den voldsomme debat i medlemsstaterne vil der ikke alene komme livlig diskussion om, hvornår forhandlingerne kan gå i gang, men også om Tyrkiet overhovedet skal forlade venteværelset. Op til topmødet vil den tyske oppositionsleder Angela Merkel og den østrigske kansler Wolfgang Schüssel således forsøge at overbevise europæiske partifæller om, at Tyrkiet bør nøjes med et ”privilegeret partnerskab”. At meget står på spil fremgår også af den franske situation. Af bekymring for, at Tyrkiet-beslutningen kan svække regeringens chancer for at få et ja i folkeafstemningen om forfatningstraktaten, har præsident Chirac lovet en særskilt afstemning om Tyrkiet. Afstemningen skal dog efter planen først gennemføres, når forhandlingerne er afsluttet.

40 års løfter kan ikke nulstilles

Lader man de sidste 40 år passere revy, er der næppe tvivl om, at et pludseligt kursskifte vil være omkostningsfyldt for EU. Det skyldes først og fremmest, at EU vil have mere end vanskeligt ved at redegøre for, hvorfor et sådant kursskifte pludselig er blevet nødvendigt, nu hvor Tyrkiet rent faktisk lever op til EU's krav.

At Tyrkiet er et stort land, som grænser op til Irak, Iran og Syrien, har længe været en kendsgerning. Det samme gælder det forhold, at Tyrkiet har en betydelig landbrugssektor og stadig har langt igen på det økonomiske område (Se boks med de fem opdirkelige låse). Netop fordi den indlysende forklaring

mangler, vil mistanken om religiøse grænsedragninger hurtigt brede sig, hvilket både vil påvirke hele den muslimske verdens syn på EU, og i særdeles være svær at forstå for de over 10 millioner muslimer i Vesteuropa. For hvordan skal de kunne føle sig som en del af det europæiske fællesskab, når Tyrkiet ikke kan være det? Det er bestemt ikke det, der er behov for på et tidspunkt, hvor Europa efter Irak-krigen og terrorangrebet i Madrid mere end nogensinde har en interesse i at række hånden ud til moderate muslimer.

Mindst lige så afgørende er det, at alene mistanken om en religiøs grænsedragning kan få en destabiliserende effekt på Tyrkiet. Pludselig vil Erdogan, som netop har brugt

Fem opdirkelige låse – 40 års argumenter imod tyrkisk medlemskab

For stort?

Det første klassiske argument imod tyrkisk medlemskab er landets størrelse. Vil tyrkerne med deres knap 70 millioner indbyggere sætte EU's arbejdsmarked under et uacceptabelt pres? Selvom landet har været igennem en betydelig befolkningsvækst, har situationen ikke ændret sig radikalt, siden EU udstak medlemskabsløftet i 1963. Med andre ord: Argumentet kan ikke pludselig berettiggere et kursskifte.

Set i lyset af tidligere udvidelser er frygten ligeledes ubegrundet. Da Spanien og Portugal blev medlemmer i 1986, blev lignende argumenter brugt, men realiteten var en anden; den frygtede masseindvandring udeblev. Faktisk resulterede udvidelsen i, at en del spaniere og portugisere, der indtil da havde boet i andre EF-lande, rejste tilbage til deres hjemlande⁴.

Herudover peger uafhængige europæiske tænketanke på, at kun mellem 2,5-3,0 mio. tyrkere vil forlade deres hjemland i løbet af de første 15 år af et eventuelt tyrkisk medlemskab af EU⁵. Disse tal svarer til cirka 0,5 pct. af EU's samlede befolkning i år 2025. Der ville – selv med fri adgang – således næppe blive tale om en flodbølge.

For dominerende?

Vil Tyrkiet med sine mange indbyggere dominere arbejdet i EU's institutioner? Igen er der langt fra tale om en ny diskussion, der pludselig skulle udelukke Tyrkiet fra medlemskab. Selvom Tyrkiet på grund af sit befolkningstal vil få en betydelig indflydelse i EU, vil det langt fra kunne dominere samarbejdet.

Hvis den nye forfatningstraktat går igennem, vil et flertal i Rådet kræve, at mindst 55 pct. af medlemslandene stemmer for et forslag, og at disse lande udgør 65 pct. af EU's samlede befolkning. Det betyder, at Tyrkiet ikke vil have en større vægt end Danmark i det første tilfælde, mens Tyrkiet rent befolkningsmæssigt vil have samme betydning som Tyskland.

Lige så klart er det, at Tyrkiet heller ikke vil kunne dominere Kommissionens arbejde. Når Tyrkiet bliver optaget, vil EU formentligt være overgået til, at kommissærerne går på rundtur mellem staterne. Tyrkerne vil derfor ikke være oftere repræsenteret end Danmark.

Derimod vil Tyrkiets størrelse betyde noget i forhold til Europa-Parlamentet, hvor landet vil have cirka samme antal medlemmer som Tyskland. Men da afstemningerne i Parlamentet sker mere ud fra de forskellige partilinjier end de nationale linjer, vil heller ikke dette pludselig udløse et "tyrkisk Europa"

For fattigt?

For det tredje er der argumentet om, at Tyrkiet er for fattigt. På papiret er der da heller ingen tvivl om, at Tyrkiet fortsat halter efter Vesteuropa, og at 35 pct. stadig lever af landbrug. Dertil kommer, at landet præges af en betydelig velstandskløft. Pointen er imidlertid, at der på ny ikke er tale om en ny udvikling, der pludselig skulle berettiggere, at Tyrkiet skal placeres i et eneværelse.

Det styrkes blot af, at Tyrkiet helt grundlæggende ikke adskiller sig fra de lande, der i de seneste år har forhandlet om EU-medlemskab. Ganske vist er landet tilbagestående, men vækstpotentialet og vækstraterne er betydelige.

For dyrt?

For det fjerde er der bekymringen for, at Tyrkiet vil sprænge EU's budget. Igen er der ikke tale om et argument, der pludselig berettiggere, at Tyrkiet fra nu af og til evigthed skal tage plads i et eneværelse. Stiller man skarpt på Tyrkiet, er der naturligvis ingen tvivl om, at landets optagelse vil fylde betydeligt på EU's relativt beskedne budgetlinje. I praksis er der dog ikke tale om nogen automatik.

Hvor meget Tyrkiets medlemskab kommer til at koste, er dybest set et politisk spørgsmål. Ikke alene kan medlemsstaterne f.eks. beslutte at lægge landbrugspolitikken om; de kan også beslut-

te, at Tyrkiet skal udstyres med en lang overgangsordning på dette område. Set i det perspektiv giver det begrænset mening at spørge om regningen for Tyrkiets medlemskab.

Under den klare (men ikke særlige sandsynlige) forudsætning af, at Tyrkiet kommer ind i den nuværende landbrugs- og strukturfondspolitik, har Kommissionen for nyligt regnet ud, at landet vil være berettiget til et nettobeløb, der svarer til ca. 10 pct. af EU's samlede budget⁶.

For østligt?

Er Tyrkiet overhovedet med sin beliggenhed en del af Europa? Da Tyrkiet ikke har ændret placering på landkortet siden 1963, kan heller ikke geografien i 2004 pludselig bruges som et troværdigt "nej argument". Når alt kommer til alt, har EU også altid fastlagt EU's grænser ud fra politik, og ikke ud fra geografi. De lande, der opfylder kriterierne, kan blive optaget. Dertil kommer, at Tyrkiet allerede i dag er medlem af en stribe europæiske organisationer, lige fra NATO til Europarådet.

lyset i dørsprækken som den motiverende faktor, stå tilbage uden det slående argument for, hvorfor reformprocessen skal fortsætte.

Mulighederne for at slå ind på et kursskifte svækkes blot yderligere, når man tager med i betragtning, at EU over de sidste 40 år allerede har udviklet et særdeles tæt forhold til Tyrkiet. Allerede i dag indgår Tyrkiet i en toldunion med EU, i store dele af forsvarssamarbejdet og har sågar været medforfatter på EU's forfatnings-traktat. I praksis betyder det, at det

er mere eller mindre umuligt at tilbyde tyrkerne et attraktivt alternativ, som er mindre end det fulde medlemskab, men mere end det nuværende associerede medlemskab. Lige meget hvordan man end vender og drejer det, vil forslaget om et privilegeret partnerskab derfor i Ankara blive opfattet som om, EU nu lukker døren i hovedet på tyrkerne. Eller for at udtrykke det endnu skarpere: Med et privilegeret partnerskab vil tyrkerne modtage den samme gave to gange; blot i nyt indpakningspapir.

Luk døren op!

Skeptikere over for Tyrkiets optagelse kan naturligvis mene, at de negative konsekvenser ved at ændre i Kommissionens politik over for Tyrkiet er et dårligt argument for at videreføre den. For en forkert beslutning bliver vel ikke mere rigtig af bare at tage endnu et skridt? Eller som tyrkerne ynder at sige med et ordsprog: "Uanset hvor langt du har gået på den forkerte vej, så vend om". Pointen er imidlertid, at EU og Tyrkiet er på den rette vej! Ved at åbne optagelsesforhandlingerne vil EU nemlig kunne skabe en udviklingsramme, hvor Tyrkiet gradvist, men sikkert, bliver et "normalt", europæisk land.

Først når Tyrkiet har indfriet dette mål, vil landet kunne blive optaget. Netop det forhold, at det altså ikke er det nuværende Tyrkiet, der skal optages i det nuværende EU, overses ofte i debatten. Populært sagt styrer mange direkte ind i "her og nu fælden" og tager stilling til Tyrkiet ud fra dets nuværende udviklingsstadiet. Som Kommissionen allerede har fastslået i sin oktober-rapport, vil medlemskab imidlertid tidligst kunne komme på tale i 2015. På det tidspunkt vil Tyrkiet – og ikke mindst også EU – have undergået en stribe nye reformer og dermed stå i en ganske anderledes situation end i dag. Hvor Tyrkiets optagelse i dag vil være en ulempe for EU, vil det om 10-12 år være en betydelig gevinst (se senere afsnit).

Med til billedet hører også, at optagelsesforhandlingerne i sig selv er et fleksibelt instrument, som historisk altid har kunnet taget højde for særlige omstændigheder i forbindelse med en ny optagelsesrunde. Reelt er der næppe tvivl om, at Tyrkiet i sidste instans vil blive udstyret med flere overgangsordninger (og muligvis også undtagelser) end tidligere. Eksempelvis vil EU ikke åbne arbejdsmarkedet og tilbyde fuld landbrugs- og strukturfondsstøtte i de første

mange år. Dertil kommer, at Tyrkiet heller ikke vil komme med i euro- og Schengen-samarbejdet, før kriterierne opfyldes. Tilsvarende vil Tyrkiet givetvis anmode om flere og længere overgangsordninger end forgængerne. Selv efter 2015 vil der gå mange år, før tyrkerne f.eks. kan overholde samtlige detaljer i EU's miljø- og konkurrencelovgivning.

Ønsker man, at den positive udvikling i Tyrkiet skal fastholdes, er der derfor ingen tvivl om, hvad den sikreste kurs er: EU bør hurtigst muligt efter december-topmødet åbne døren til forhandlingslokalet. Hermed vil EU have maksimal mulighed for at påvirke udviklingen i et land, som under alle omstændigheder vil få store konsekvenser for EU. I en global verden præget af gensidig afhængighed og åbne grænser er det ganske

enkelt umuligt for Europa at "barrikadere" sig ud af problemerne.

Et pludseligt kursskifte vil derimod være en hasarderet satsning, hvor EU-landene i værste fald risikerer at miste kontrollen med processen. Set i det perspektiv er det ingen

overdrivelse at hævde, at december-topmødet er den næste store strategiske beslutning efter beslutningen om at åbne dørene for de central- og østeuropæiske lande.

Tre langsigtede gevinster ved tyrkisk medlemskab

"Intet er, som det var". I princippet kan denne klassiske vending bruges om samtlige udvidelsesrunder. Hver gang EU har optaget et land, er EU-samarbejdet blevet påvirket – både positivt og negativt. Ved hver udvidelsesrunde har EU-landene således været nødt til at tilpasse institutionerne og diverse politikker samtidig med, at Unionen pludselig har fået nye naboer.

Ikke overraskende har samtlige optagelser – lige fra Storbritanniens til Sloveniens – derfor givet anledning til debat og bekymringer. Når først dønningerne har lagt sig, har konklusionen dog hver gang været den samme: Udvidelsen er et "win-win" for både EU og de nye medlemsstater! Som allerede antydnet peger meget på, at også Tyrkiets optagelse vil blive et sådant "win-win". Umiddelbart er der tre langsigtede gevinster forude.

En sikkerhedspolitisk bro

Den første store potentielle gevinst ved et tyrkisk medlemskab knytter sig til den sikkerhedspolitiske udvikling. Med den tyske udenrigsminister Joschka Fischers ord virker det overvejende sandsynligt, at Europas sikkerhed i de næste mange årtier

vil blive afgjort i forholdet til Mellemøsten og den arabiske verden. Lykkes det at undgå det sammenstød ("clashes of civilisations") mellem den vestlige og islamiske verden, som mange har forudsagt efter 11. september?

Selvom hele svaret naturligvis ikke afhænger af EU's forhold til Tyrkiet, er det en central problematik. Som den tyrkiske premierminister udtrykte det i oktober: "Den samlede islamiske verden – 1,3 milliarder – vil følge nøje med i Tyrkiets udvidelsesforhandlinger. Et positivt udfald af forhandlingerne vil få en voldsom psykologisk effekt. Tyrkiet er en ideel bro mellem civilisationerne. Det, det drejer sig om i dag, er en globalisering af freden".

Sagt på en anden måde, er en af de største gevinster ved tyrkisk EU-medlemskab, at EU ikke alene stabiliserer landet, men også får sendt budskabet til moderate og moderne tænkende politiske kræfter i Mellemøsten og Centralasien, at demokrati og islam ikke nødvendigvis står i et modsætningsforhold. Uden overdrivelse vil et sådant budskab være EU's vigtigste bidrag i kampen mod terrorisme og forsøget på at stabilisere Mellemøsten. Eller for påny at citere Joschka

Fischer: "At modernisere et islamisk land ved hjælp af Europas værdier vil næsten være det samme som en D-dag i krigen mod terror"!

Da sikkerhedspolitisk stabilitet og økonomisk vækst indgår i et næsten symbiotisk forhold, vil den sikkerhedspolitiske gevinst umiddelbart slå over på den økonomiske bundlinje. Hvis der er noget, som begivenhederne efter 11. september har vist, er det jo netop, at international ustabilitet smitter umiddelbart af på investeringslysten og samhandlen. Ligeledes er stabilitet i Mellemøsten vigtigt for Europas fremtidige energiforsyning, da regionen producerer omkring 30 pct. af verdens olie.

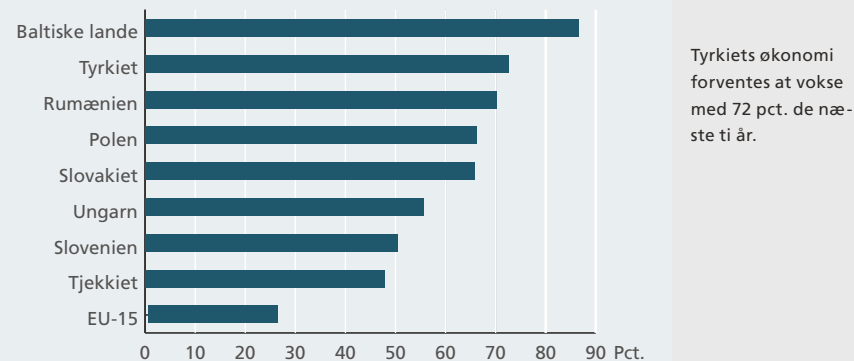

Et markedsmæssigt potentiale for EU

Netop økonomien er den anden potentielle gevinst ved tyrkisk medlemskab. De langsigtede vækstudsigter for Tyrkiet vurderes generelt som værende gode blandt internationale økonomiske analytikere. En klar international orientering i tyrkisk erhvervsliv, udsigt til stigende arbejdsstyrke og stigning i arbejdsproduktiviteten i Tyrkiet bidrager alt sammen til det gunstige indtryk af landets vækstpotentiale. Tyrkiets produktion ventes således at vokse med 72 pct. i årene frem til 2014. En sådan fremgang kan de fleste nye

Udsigt til tyrkisk vækst i de næste ti år

Målt ved forventet realvækst i BNP 2004-2014

Kilde: Comext, Eurostat

EU-lande – endsige de øvrige 15 EU-lande – ikke matche.

Med afsæt i erfaringerne med de central- og østeuropæiske lande er der dog meget, som tyder på, at dette vækstpotentiale kun vil slå over i egentlige vækstrater, hvis Tyrkiets økonomi får lov til at udvikle sig inden for den stabile ramme, som netop udvidelsesforhandlingerne opstiller. Tyrkiets gradvise integration i det indre markeds regler og normer vil ganske enkelt gøre Tyrkiet til et mere forudsigeligt og dermed mere attraktivt marked. En sammenligning med

de central- og østeuropæiske lande er her ganske tankevækkende. Ved udgangen af 2001 havde virksomheder fra EU-landene investeret omkring 52 mia. kr. i tyrkisk erhvervsliv. Til sammenligning havde virksomheder fra EU-landene investeret for ca. 700 mia. kr. i de ti kommende EU-lande ved udgangen af 2001.

Denne forskel i evnen til at tiltrække udenlandsk kapital, teknologi og viden kan ikke begrundes i økonomiernes størrelse. Tyrkiets økonomi udgjorde på daværende tidspunkt 0,9 pct. af verdensøkonomien⁷, mens de ti

Tyrkiet – Et nyt stort eksportpotentiale for Danmark

Danmark er i dag det EU-land, der eksporterer mindst til Tyrkiet. Kun 0,4 pct. af den danske eksport er rettet mod de knap 70 mio. tyrkere. En nærmere granskning af udviklingen i samhandlen med Tyrkiet viser tilmed, at Danmark er det EU-land, der har haft den svageste eksportvækst til Tyrkiet siden midten af 1990'erne.

Den relativt svagere danske position i Tyrkiet skyldes formentlig, at dansk eksport til Tyrkiet koncentrerer sig om produkter, hvor væksten i efterspørgslen har været relativt behersket. Tyrkiets største importvarer – udover olien – er maskiner, apparater og metalvarer til de tyrkiske industrier. Hertil kommer en betydelig import af biler og andre transport-

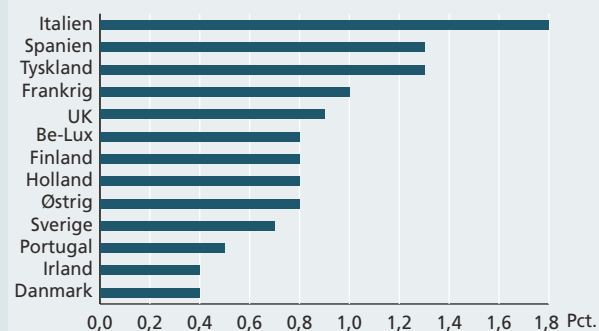
midler. Disse investeringsgoder er danske virksomheder ikke hovedleverandører af. Blandt større enkeltstående danske eksportvarer til Tyrkiet er derimod farmaceutiske produkter, kommunikationsudstyr samt fødevarer.

Tyrkiet som EU-medlem med politisk stabilitet, økonomisk fremgang og det indre markeds fælles spilleregler vil givetvis

øge dette lands tiltrækning for danske virksomheder, således at potentialet vil kunne udnyttes bedre.

Stort eksportpotentiale for Danmark

Tyrkiets andel af EU-landenes vareeksport i 2003

Blandt EU15-landene har Danmark den relativt mindste eksport til Tyrkiet.

Note: Tal foreligger ikke for Grækenland

Kilde: Comext, Eurostat

Dansk samhandel med Tyrkiet

Mio. kr. i 2003	Eksport	Import
Næringsmidler og levende dyr i alt	107	118
Drikkevarer og tobak i alt	7	33
Råstoffer, ikke spiselige (undt. Brændsel)	165	85
Animalske og vegetabiliske olier, fedtstoffer og voks	2	11
Kemikalier og kemiske produkter	720	19
Bearbejdede varer, hovedsagelig halvfabrikata	156	410
Maskiner og transportmidler	657	571
Bearbejdede varer i.a.n.	181	2103
Diverse varer og transaktioner	11	19
Total	2006	3369

Kilde: Danmarks Statistik

kommende EU-landes andel udgjorde 1,7 pct. Forskellen synes i højere grad at have været udsigten til fuldgyldigt EU-medlemskab, der virkede som en magnet for udenlandske investeringer i især de central- og østeuropæiske lande. Med realistiske udsigter til fremtidigt EU-medlemskab er der god grund til at formode, at de udenlandske investeringer i Tyrkiet vil blive kraftigt forøget allerede på nuværende tidspunkt.

De øgede investerings- og vækstrater vil i høj grad også komme EU-landene til gode. Alene fra 1995 til

2003 er EU's import fra Tyrkiet mere end fordoblet. Tilsvarende er eksporten til Tyrkiet næsten fordoblet. Samlet set vil optagelsen af Tyrkiet derfor på længere sigt øge Europas chancer for at klare sig i konkurrencen med de øvrige regioner i verden.

Det skyldes også, at Tyrkiets medlemskab vil fungere som en tiltrængt reformmotor. Med den forstående optagelse af endnu et landbrugstungt land må det én gang for alle stå klart, at EU ikke har råd til at bruge sit sparsomme budget på fortidens erhverv.

Tyrkiet som arbejdskraftreserve

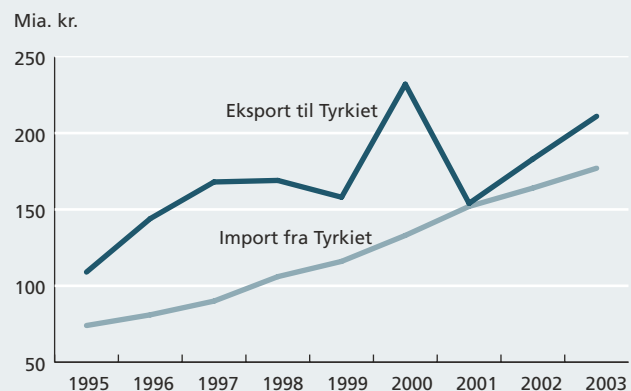
Den tredje potentielle gevinst ved tyrkisk medlemskab knytter sig til arbejdsmarkedet. I 2004 diskuteres det i Danmark og i det øvrige Europa primært, hvordan europæerne kan holde arbejdskraft ude. Om 10-20 år kan omdrejningspunktet imidlertid pludselig være et andet: Hvordan sikrer vi den fornødne arbejdskraft i et Europa, hvor der kommer flere og flere ældre? Her vil det til den tid 80 millioner store Tyrkiet, med en forholdsvis ung arbejdsstyrke, udgøre lidt af et "reservoir" for EU's arbejds-

kraft. I dag er 30 pct. af Tyrkiets befolkning under 15 år, og uddannelsesniveauet er kraftigt stigende.

Uddannelsesmæssigt er Tyrkiet således ved at indhente en række af de nye centraleuropæiske EU-lande. Blandt den unge generation – de 25 til 34-årige – har 10 pct. taget en videregående uddannelse, hvilket omtrent er på niveau med situationen i Tjekkiet og Slovakiet.

Det er bemærkelsesværdigt, at Tyrkiet gennem de seneste år har investeret stadigt mere i uddannelse. Kommissionen noterer i sin seneste

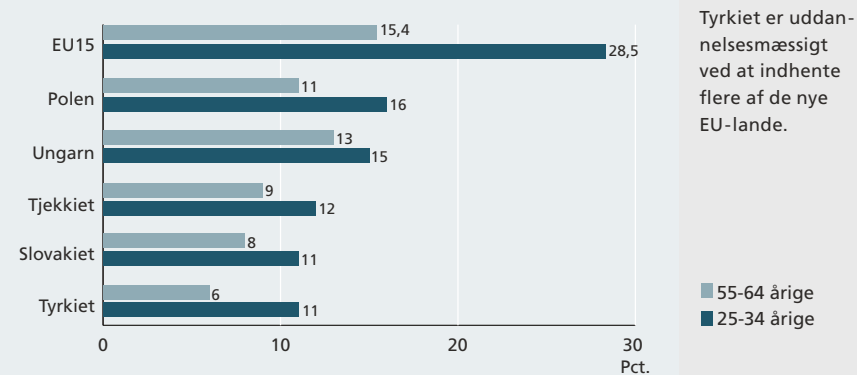
Stigende samhandel mellem EU og Tyrkiet

EU og Tyrkiet oplever en stadig stigende samhandel.

Kilde: Comext, Eurostat

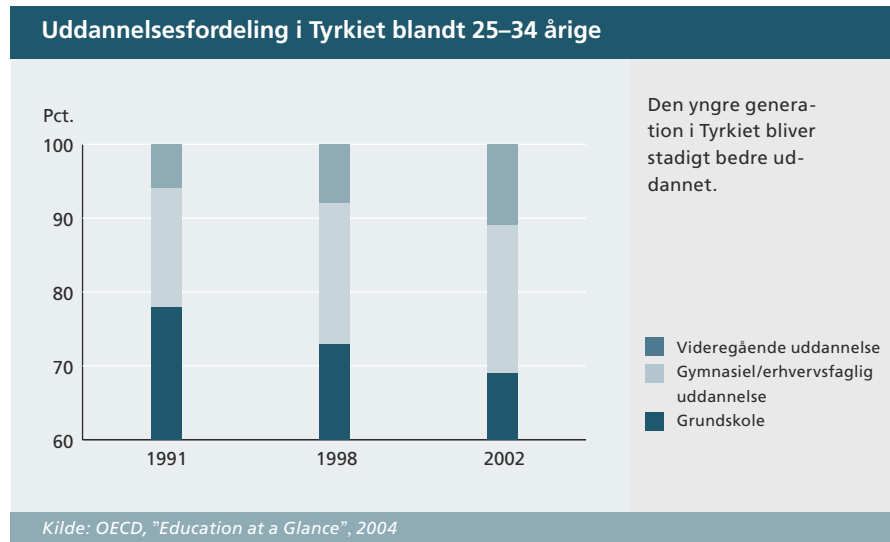
Andel med videregående uddannelse, 2002

Tyrkiet er uddannelsesmæssigt ved at indhente flere af de nye EU-lande.

Kilde: OECD

Velkommen i forhandlingslokalet!

rapport, at 2004 var året, hvor Tyrkiet for første gang i landets historie investerede mere i uddannelse end i militæret⁸.

Den ældre tyrkiske generation, der i de kommende år forlader arbejdsmarkedet, har kortere uddannelser end den unge generation.

I praksis er der derfor udsigt til et støt stigende uddannelsesniveau i den tyrkiske arbejdsstyrke i de næste mange år. Også dette vil være en håndsrækning til Europa i kampen for at klare sig i konkurrencen med f.eks. USA og Asien.

2004 markerede en af EU's største præstationer nogensinde: Med østudvidelsen er det lykkedes at omdanne Central- og Østeuropa til helt "normale", europæiske lande med velfungerende markedsøkonomier, stabile demokratier og respekt for menneskerettighederne. Frem for at importere ustabilitet har EU-landene formået at eksportere stabilitet!

I 2004 gælder det om at gå skridtet videre og give startskuddet til en lignende proces med Tyrkiet. Modsat Polen, Ungarn osv. er reformprocessen i Tyrkiet endnu ikke irreversibel. Efterårets følsomme debat om "utroskabsloven" og fortsatte problemer med menneskerettigheder viser, at der ikke er nogen garanti for, at eksperimentet med islam og vestligt demokrati vil lykkes. Selvom Tyrkiet i dag er én af Europas mest sekulære stater, med en skarp adskillelse mellem religion og stat, kan det ikke afvises, at radikale religiøse kræfter pludselig får vind i sejlene. Tilsvarende kan tilbageslag på menneskerettighedsområdet naturligvis heller ikke afvises.

Ved netop at byde tyrkerne velkommen til forhandlingsbordet har EU-landene imidlertid den bedste chance for at sikre, at reformproces-

sen bliver på sporet, og at optagelsen af Tyrkiet – helt ligesom østudvidelsen – bliver et "win-win". Det skyldes også, at Kommissionen i sin oktobermelding har lagt op til en forhandlingsproces, hvor der lægges maksimalt pres på tyrkerne. Hvis reformprocessen udvikler sig i negativ retning, må tyrkerne ganske enkelt indstille sig på at tage den tunge vej tilbage til venteværelset!

Skal EU kunne gentage succesen fra østudvidelsen, er det afgørende, at EU forbliver en troværdig partner. Ligesom central- og østeuropæerne skal tyrkerne kunne være sikre på, at EU mener det alvorligt og ikke blot forhandler på skrømt. Lige så afgørende er det, at stats- og regeringscheferne åbent lægger kortene frem over for EU's befolkning. Hvorfor – og på hvilke betingelser – vil Tyrkiets optagelse være en gevinst for hele Europa?

Set i det perspektiv er der ingen tvivl om, at Tyrkiet og EU-landene, efter en forhåbentlig positiv beslutning 17. december 2004, kommer på hårdt arbejde. Med en lettere omskrivning af et klassisk citat af Winston Churchill er 17. december nemlig langt fra begyndelsen på enden, men snarere enden på begyndelsen af Tyrkiets vej til EU.

Noter

- 1 *Udtrykket stammer fra den tidligere finske præsident Ahtisaari.*
- 2 *Europarådet, anbefaling 1662, 2004.*
- 3 *Undtagelsen var, da medlemsstaterne i 1980'erne valgte at ignorere Kommissionens råd om, at Grækenland skulle vedblive med at være i venteværelset.*
- 4 *EU-Kommissionen: "Issues Arising from Turkey's Membership Perspective", okt. 2004*
- 5 *Kirsty Hughes: "Turkey and the European Union. Just another Enlargement?", 2004, Friends of Europe*
- 6 *EU-Kommissionen: "Issues Arising from Turkey's Membership Perspective", okt. 2004*
- 7 *Målt ved købekraftskorrigeret BNP, jf. IMF Economic Outlook.*
- 8 *EU-Kommissionen: "Recommendation of the European Commission on Turkey's Progress Towards Accession", okt. 2004*

DANSK INDUSTRI

H.C. Andersens Boulevard 18 · 1787 København V
Tlf. 3377 3377 · Fax 3377 3300 · di@di.dk · www.di.dk